משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר נזיקין

עיקר תוספות יום טוב על משנה מכות

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה מכות

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-מכות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 8
משנה י 8
פרק ב 9
משנה א 9
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 12
משנה ח 12
פרק ג 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ה 14
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 16
משנה ט 16
משנה י 16
משנה יא 17
משנה יב 17

משנה יג 17
משנה יד 17
משנה טו 17

פרק א

משנה א

א דְּתַנְיָא קָאֵי אַדִּתְנַן בְּסִיּוּמָא דְּסַנְהֶדְרִין דְּזוֹמְמֵי בַּת כֹּהֵן אֵין עוֹשִׂין בָּהֶם דִּין הֲזָמָה שֶׁזִּמְּמוּ לַעֲשׂוֹת לָהּ. וְקָאָמַר הָכָא יֵשׁ עוֹד עֵדִים זוֹמְמִים אֲחֵרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶם דִּין הֲזָמָה כָּל עִקָּר אֶלָּא מַלְקוּת אַרְבָּעִים. כֵּיצַד כּוּ'. גְּמָרָא:

ב כְּלוֹמַר קוֹדֶם שֶׁהוֹלִידוֹ אָבִיו, שֶׁהוּא שְׁעַת הַהֶרְיוֹן. רַשִׁ"י:

ג **גְּרוּשָׁה**. הָא דְּלָא נָקֵט מַמְזֵר דְּזֶה הָוֶה שַׁיָּךְ בֵּין בִּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרְאֵלִים, יֵשׁ לְיַשֵּׁב מִשּׁוּם דְּקָאֵי אַזּוֹמְמֵי בַּת כֹּהֵן וּלְכָךְ נָקֵט מִידֵי דְּשַׁיָּךְ בִּכְהֻנָּה. תּוֹסָפוֹת:

ד **בֶּן חֲלוּצָה**. וְהוּא חָלָל מִדְּרַבָּנָן. הָר"ן:

ה **לִגְלוֹת**. וְאִם תֹּאמַר הָאֵיךְ הֵם יְכוֹלִים לְחַיְּבוֹ גָלוּת בְּעֵדוּתָן, וְהָא יָכוֹל לוֹמַר מֵזִיד הָיִיתִי כּוּ'. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִירֵי כְּשֶׁרָאוּ בוֹ רַגְלַיִם לַדָּבָר, שֶׁנִּשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִקַּתּוֹ, וְאֵיכָא לְמֵימַר דְּלֹא נִתְכַּוֵּן. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ז וְרַשִׁ"י הִקְשָׁה, דְּלֵיכָא לְמֵימַר שֶׁאוֹתָן הַדָּמִים יִתְּנוּ הַזּוֹמְמִים, שֶׁהֲרֵי לֹא זְכוּת סְפֵקָה בָּאוּ לְהַפְסִידוֹ, אֶלָּא זְכוּת סְפֵקוֹ, שֶׁהוּא מְצַפֶּה שֶׁאִם תָּמוּת בְּחַיָּיו יִירָשֶׁנָּה, וְיָפֶה כֹּחַ זְכוּתוֹ מִכֹּחַ זְכוּתָהּ, שֶׁהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת הַקַּרְקַע הַמְיֻחֶדֶת לְכָתֻבָּתָהּ תָּמִיד, וְלֹא הִיא. וְעוֹד, שֶׁהוּא מֻחְזָק וְהִיא מְחֻסֶּרֶת גּוֹבַיְנָא כּוּ'. וְאִם בָּאוּ לְמֹכֶר זְכוּתָם, שֶׁלּוֹ נִמְכָּר יוֹתֵר מִשֶּׁלָּהּ, וְזֶה יִהְיוּ הַזּוֹמְמִים מְחֻיָּבִים לְשַׁלֵּם. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר, שְׁמִין זְכוּת סְפֵקָהּ כַּמָּה כּוּ' וְאוֹתוֹ לֹא יְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי גַּם עַתָּה יִתֵּן זֶה בְּרָצוֹן, אֶלָּא הַשְּׁאָר שֶׁהָיוּ מַפְסִידִים אוֹתוֹ יִתְּנוּ. אִי נַמִּי אֵין הָכִי נַמִּי דְּשָׁמִין זְכוּת סְפֵקוֹ קָאָמַר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

י **בִּכְתֻבָּתָהּ**. וְאִם תֹּאמַר וְלִחַיְּבוּ בִּשְׁאָר כְּסוּת וְעוֹנָה, דְּהָא מֻפְסָד לָאִשָּׁה. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִירֵי שֶׁמַּעֲשֶׂה יָדֶיהָ שֶׁהֵן בְּיָדוֹ שָׁוִין כִּשְׁאָר כּוּ'. עוֹד יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאוֹמֶרֶת גֵּרְשֵׁנִי וְאִם כֵּן מָחֳלָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ. תּוֹסָפוֹת. וּבְפֵרוּשׁ שְׁאֵר וְעוֹנָה, עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ פֶּרֶק ד' דִּכְתֻבּוֹת מִשְׁנָה ד':

משנה ב

ח כְּלוֹמַר בְּעֵדִים זוֹמְמִין, דִּבְהוּ קַיְמִינַן. וְעַיֵּן פֶּרֶק ח' דְּבָבָא קַמָּא מִשְׁנָה ג' בְּדִבְרֵי הָרַ"ב:

ט דִּבְפֵרוּשׁ רִבְּתָה תּוֹרָה עֵדִים זוֹמְמִין לְתַשְׁלוּמִין. מִכְּדֵי כְּתִיב וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם, יָד בְּיָד לָמָּה לִי, דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד, וּמַאי נִיהוּ, מָמוֹן. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

י הָכִי קָאָמַר, דְּהוֹאִיל וּמַשְׁכַּחַת לַהּ שֶׁחִיְּבָהוּ הַכָּתוּב לְהַלְקוֹת מִשּׁוּם לֹא תַעֲנֶה (וְאַף עַל גַּב שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה) כְּשֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְקַיְּמִים כּוּ', כֵּיוָן דְּגַלֵּי לָן קְרָא דְּוַהְצְדִּיקוּ דְּשַׁיָּךְ בֵּיהּ מַלְקוּת, הִלְכָךְ לְעוֹלָם נְחַיְּבֵהוּ מִשּׁוּם לֹא תַעֲנֶה אֲפִלּוּ כְּשֶׁמִּתְקַיְּמִים וַעֲשִׂיתֶם. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יא דְּהָא מַקְשִׁינַן שְׁלֹשָׁה לִשְׁנַיִם, כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ז'. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּמִשּׁוּם מַלְקוֹת אִצְטְרִיךְ לְאַסְבּוֹרֵי בִּשְׁלֹשָׁה, שֶׁיַּגִּיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְאִי אֶפְשָׁר לַחֲצוֹת לִשְׁנַיִם:

יב שֶׁלֹּא קִבֵּל כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁמַּלְקִים לָעֵדִים כַּאֲשֶׁר זָמְמוּ לְהַלְקוֹתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּהְיוּ נִלְקִים בֵּין שְׁלֶשְׁתָּן הַמַּלְקוֹת הָאַחַת לֹא נִתְקַיֵּם כַּאֲשֶׁר זָמַם, שֶׁאֵין כָּאן מַלְקוֹת אַחַת כְּלָל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמָמוֹן שֶׁמִּצְטָרֵף וְיֵשׁ כָּאן קִבָּלַת מָמוֹן כַּאֲשֶׁר זָמַם לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ:

משנה ד

יג מִדְּלֹא נֶאֱמַר עֵדוּת שֶׁקֶר. הָרַמְבַּ"ם:

יד **אֵין כוּ'**. וְהֵיא עֵדוּת מֻכְחֶשֶׁת, וְנִדְחוּ דִּבְרֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ וְאֵלּוּ, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם עֵדוּת כָּל עִקָּר. הָרַמְבַּ"ם:

טו **אַתֶּם הֱיִיתֶם**. וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֶה הָרַג אֶת זֶה בְּיוֹם זֶה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים אוֹ לֹא הֲרָגוֹ, הוֹאִיל וְהָעֵדִים שֶׁהֻזְּמוּם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל עַצְמָהּ שֶׁל עֵדוּת כְּלָל אִם אֱמֶת הָיָה אוֹ שֶׁקֶר, הֲרֵי אֵלּוּ זוֹמְמִין. אֲבָל אִם אָמְרוּ בְּיוֹם זֶה וּבְמָקוֹם זֶה הָיִינוּ עִמּוֹ וְעִם אֵלּוּ כָּל הַיּוֹם וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, הוֹאִיל וְהַהַכְחָשָׁה בָּעֵדוּת עַצְמָהּ, אֵינָם זוֹמְמִים כוּ'. הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב לְדַעַת הַטּוּר:

טז **בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי**. רָחוֹק מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים יוֹתֵר מִמַּהֲלַךְ יוֹם. הָרַ"ן:

יז **וְנֶהֱרַגִין כוּ'**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁיֵּהָרְגוּ הָעֵדִים עַל פִּי אֵלּוּ שֶׁהִזִּימוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם תְּרֵי וּתְרֵי, לְפִי שֶׁהָעֵדוּת עַל עַצְמָם שֶׁל עֵדִים וְלֹא בָּאוּ לְהָעִיד עַל עַצְמָהּ שֶׁל עֵדוּת לֹא לְקַיְּמָהּ וְלֹא לְבַטְּלָהּ, לְפִי שֶׁהֵם אוֹמְרִים אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֶה הָרַג כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים אוֹ שֶׁלֹּא הֲרָגוֹ, אֵין עָלֵינוּ לְדַעַת עֵדוּת. אֲבָל מַה שֶּׁאָנוּ מְעִידִין שֶׁאַתֶּם הֱיִיתֶם בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי. לְפִיכָךְ שׁוֹמְעִין דִּבְרֵיהֶם וְיֵהָרְגוּ הָעֵדִים. הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

יח דְּאַטּוּ כֻּלֵּי עָלְמָא גַּבַּיְיהוּ הֲווּ קַיְימֵי. גְּמָרָא. וּפְרֵיךְ אֶפְלּוּ כַּת רִאשׁוֹנָה נַמִּי לֹא כוּ'. קָשְׁיָא:

יט וְכֵן פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם. וְיֵשׁ לִתְמֹהַּ, מַאי אִסְטָסִית הִיא זוֹ, וְהָא לָאו מִשּׁוּם הַמַּזִּימִין קָאָתֵינַן עֲלַיְיהוּ, אֶלָּא מַשְׁמַע אִפְּכָא, דְּהָא מִשּׁוּם דְּתוּ לֹא מְקַבְּלִים סָהֲדוּתָא וְכוּ' הוּא, וּמַחֲזִיקִין לַמַּזִּמִּין וּלְכָל הַמְעִידִים כְּמוֹתָם שֶׁהֵם שַׁקְרָנִים, וְשֶׁהַמַּזִּימִים הֵעִידוּ בָּאֱמֶת. וְנִרְאֶה דְּיֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּרַבִּי יְהוּדָה לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנָן קָאָמַר לְהוּ, לְדִבְרֵיכֶם דְּסָבְרִיתוּ דִּמְקַבְּלִים סָהֲדוּתָא דְּכַת שְׁנִיָּה כוּ', אֲפִלּוּ הָכִי לֹא הָוֶה לְכוּ לְדוּן לַהֲרִיגָה לְכָל הַמַּזִּמִּים, אֶלָּא הָוֶה לְכוּ לוֹמַר אִסְטָסִית הִיא זוֹ. אֲבָל לְדִידִי בְּלָאו הָכִי אֵינָהּ נֶהֱרֶגֶת אֶלָּא כַּת הָרִאשׁוֹנָה בִּלְבַד מִשּׁוּם דְּאֵין מְקַבְּלִין כוּ'. וְהֶאֱרִיךְ, וּמַסִּיק דִּסְבָרָא זוֹ הִיא בַּגְּמָרָא לְהַסָּלְקָא דַּעְתָּא. וּפֵרוּשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא לְהַמַּסְקָנָא, אֶלָּא דִּלְהַסָּלְקָא דַּעְתָּא לֹא קָשְׁיָא קוּשְׁיַת הַגְּמָרָא שֶׁהֵבֵאתִי. לְהָכִי פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם

לְמַתְנִיתִין כְּהַסָּלְקָא דַּעְתָּא. וְיֵצָא לָנוּ דִּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים שֶׁכָּתַב הָרַב בְּמִלַּת אִסְטָסִית וְחִלּוּף הַגִּרְסָאוֹת עוֹלִים לִשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים, וְאֵינוֹ נִתְלֶה כְּלָל בְּפֵרוּשׁ הָעִנְיָן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

כ **נֶפֶשׁ כו'**. בְּעֵדִים זוֹמְמִין כָּתוּב וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ. רַשִׁ"י. וְלֹא גָרְסִינַן בַּמִּשְׁנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, שֶׁאוֹתוֹ כְּתִיב בְּפָרָשַׁת מְשַׁפְּטִים בְּכִי יִנָּצוּ:

כא **וַהֲרֵי כו'**. מַשְׁמַע שֶׁהֲרֵי אֶחָיו עֲדַיִן קַיָּם. רַשִׁ"י:

כב **שֶׁקִּבְּלוּ כו'**. וּבָאת לְהֶם הֶזְמָה מִיָּד קֹדֶם גְּמַר דִּין שֶׁל נִדּוֹן, יֵהָרְגוּ. רַשִׁ"י:

כג **שֶׁיִּגָּמֵר כו'**. דְּהַשְׁתָּא מַקַּיְמָא שַׁפִּיר נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, דְּמִשֶּׁיִּגָּמֵר דִּינוֹ מִקְרֵי גַּבְרָא קְטִילָא, כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק ח' דְּסַנְהֶדְרִין:

משנה ז

כד **מַה שִּׁלְשָׁה כו'**. דְּהָא רַבָּא נִינְהוּ. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

כה **עֵדִים**. לוֹמַר אֲפִלּוּ מֵאָה אֵין לָהֶם אֶלָּא דִּין שְׁנֵי עֵדִים. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כו דַּוְקָא בַּשְּׁלִישִׁי, וְכֵן אִם הֵן יוֹתֵר, אֲבָל לֹא בַּשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים. וְשִׁעוּר תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, מְפֹרָשׁ רֵישׁ פֶּרֶק ד' דְּנָזִיר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז **לֹא בָא כו'**. לֹא הֻצְרַךְ לְלַמְּדֵנוּ זֹאת, דְּמִמֵּילָא יָדְעִינַן שֶׁשְּׁנַיִם מַזִּימִין אֶת הַשְּׁלִשָּׁה, שֶׁהֲרֵי שְׁנַיִם כְּשֵׁרִים לְכָל עֵדֻיּוֹת, וּמִמֵּילָא יָדְעִינַן שֶׁאֵין זוֹמְמִין עַד שֶׁיְּזוֹמוּ כֻּלָּן, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם כְּאֶחָד נַעֲשׂוּ עֵדִים, וּקְרָא כְּתִיב וְהִנֵּה עַד שֶׁקֶר הָעֵד, וְלֹא בָא כו'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דֵּעוֹת הַפּוֹסְקִים אִי תַּנָּא קַמָּא וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פְּלִיגֵי אַהֲדָדֵי:

כח בְּמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר נִצַּר חֶסֶד לָאֲלָפִים, בְּמִדַּת פֻּרְעָנוּת הוּא אוֹמֵר עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים. רַשִׁ"י:

משנה ח

כט **בְּטֵלָה**. נִרְאֶה לִי שֶׁזֶּה מִכְּלָל אָמְרָם ז"ל הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד. שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא שָׁמַעְנוּ בִּשְׁנַיִם שֶׁעֵדוּתָן בְּטֵלָה:

ל **שֶׁהִתְרוּ כו'**. דִּבְרֵי רַבִּי הֵן. וְרַבִּי יוֹסֵי פָּלֵיג וּסְבִירָא לֵיהּ אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָהֶן. גְּמָרָא. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת, אִם כֵּן הֵיאַךְ מָצִינוּ יְדֵינוּ וְרַגְלֵינוּ כְּשֶׁנּוֹתְנִין גֵּט שֶׁיֵּשׁ בַּמַּעֲמָד קְרוֹבִים. וְהָיָה לָנוּ לוֹמַר דְּעֵדוּת הַכְּשֵׁרִים בָּטֵל וְהַאי דּוּמְיָא דְּדִינֵי נְפָשׁוֹת דְּשָׁרִינַן אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתַת בֵּית דִּין. וְגַם לְרַבִּי קָשָׁה שֶׁפְּעָמִים יִתְכַּוְּנוּ אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים לְהָעִיד כו'. וְהַסְּמַ"ע סִימָן ל"ו מְתָרֵץ, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל הַמְגֻרָשׁ לְהַזְמִין עֵדִים כְּשֵׁרִים וְאָז לֹא יִפְסֹל הַפּוֹסֵל בְּכַוָּנָתוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַטּוּר, דְּכֵיוָן שֶׁהִזְמִין עֵדָיו וְהוֹצִיא אֶת הָאֲחֵרִים מִכְּלָל הָעֵדוּת, לָאו כֹּל כְּמִנַּיְהוּ לְבַטֵּל הָעֵדוּת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לא **שֶׁרָאוּ**. עִם שְׁלִישֵׁי מִן הַשּׁוּק, בְּאֶחָד כוּ'. רַשְׁ"י:

לב **וְאֶחָד כוּ'**. תֵּימַהּ, אַמַּאי הֲצָרְךְ לוֹמַר וְאֶחָד מַתְרֶה שֶׁאֵין מִן הָעֵדִים כוּ'. וְנִרְאֶה לְמוֹרֵי שֶׁיִּחְיֶה, דְּנָקַט לַאֲפוֹקֵי מִדְּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי דְּבַסֵּיפָא כוּ'. תּוֹסָפוֹת:

משנה ט

לג וּלְשׁוֹן מִקְצָתָן לֹא דַּיֵּיק הָכִי. וּלְשׁוֹן הַתּוֹסָפוֹת, שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין כוּ' מִצָּטָרְפִין אַף אוֹתָם שֶׁאֵין רוֹאִין:

לד **וְאִם לָאו**. מַיְרֵי כְּשֶׁאֵין רוֹאִין הַמַּתְרֶה וְאֵין הַמַּתְרֶה רוֹאֶה אוֹתָם, אֶלָּא שֶׁמְּעוּ הַמַּתְרֶה שֶׁמַּתְרֶה כֵּן. וּבְכָךְ סַגֵּי, דְּהָא קַיְמִינַן לְרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי אַדְּרַבִּי יוֹסֵי דִּבְסָמוּךְ וְלֹא בָּעֵי פִּי שְׁנֵי עֵדִיו מַתְרִין בּוֹ כְּמוֹ רַבִּי יוֹסֵי. תּוֹסָפוֹת. וּכְלוֹמַר דְּאִי הַמַּתְרֶה רוֹאֶה אוֹתָן אוֹ הֵן רוֹאִין אוֹתוֹ מִצָּטָרְפִין. וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּחִבּוּרוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

לה **פְּטוּרָה**. אִם הוּזְּמָה אַחַר שֶׁנֶּהֱרַג הָרוֹצֵחַ. דְּכֵיוָן שֶׁנֶּהֱרַג הַהוֹרֵג עַל פִּיהֶן שׁוּב אֵין נֶהֱרָגִין, דְּקַיְמָא לָן לֹא הָרְגוּ נֶהֱרָגִין, הָרְגוּ אֵין נֶהֱרָגִין. דִּכְתִיב כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת, וְלֹא כַאֲשֶׁר עָשָׂה. וּלְעִנְיַן מָמוֹן, אֲפִלּוּ כַאֲשֶׁר עָשָׂה נַמִּי מְחַיְּבִים לְשַׁלּוּמֵי (עַיֵּן בָּבָא בַּתְרָא פ"ג מ"ד). וְדַעַת הָרַמְבַּ"ם דַּאֲפִלּוּ לְעִנְיַן מַלְקוֹת נַמִּי אֲפִלּוּ לָקָה וְזֶה שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו לוֹקִין אֵלּוּ. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

לו **שֶׁנֶּאֱמַר כוּ'**. כְּלוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר כֻּלּוֹ שֶׁהוּא הָעֵדוּת וְהַהַתְרָאָה קָם עַל פִּי שְׁנַיִם הָעֵדִים. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

לז **שֶׁלֹּא כוּ'**. שֶׁמָּא יַחֲלִיף הַמַּתְרֶגְמָן בִּלְשׁוֹן הָעֵדוּת. וְעוֹד כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ הֵם מִפִּי הָעֵדִים יִתְכַּן לָהֶם לַחְקֹר אוֹתָם יוֹתֵר. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דְּאַף עַל גַּב דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא דְּדָרַשׁ טַעֲמָא דִּקְרָא, בְּכָאן אָנוּ צְרִיכִין לְכָךְ, דְּאִי לָאו הָכִי מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי לְהוֹצִיא שְׁתֵּי דְּרָשׁוֹת מִן הַכָּתוּב, אֶלָּא דְּעִקָּרוֹ לְהַתְרָאָה אֶתָא, וְהַדָּבָר אַחֵר מִסְבָּרָא הוּא אֶלָּא דְּאַסְמְכֵיהּ אַקְרָא:

משנה י

לח **אוֹתוֹ בֵּית דִּין**. שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ. אֵין סוֹתְרִין לַחֲזֹר וְלִשָּׁא וְלִתֵּן אוּלַי יִזְכֶּה. רַשְׁ"י. וּבַגְּמָרָא, הָא לִפְנֵי בֵּית דִּין אַחֵר סוֹתְרִין, הָא תָּנֵי סֵיפָא כָּל מָקוֹם שֶׁיַּעֲמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ מְעִידִין כוּ'. אָמַר אַבַּיֵי לֹא קְשָׁיָא כָּאן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּאן בְּחוּץ לָאָרֶץ. דְּתַנְיָא כוּ' מִחוּץ לָאָרֶץ לָאָרֶץ סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ מִפְּנֵי זְכוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י אוּלַי תּוֹעִיל לְמָצוֹא לוֹ פֶּתַח שֶׁל זְכוּת:

לט **וּפְלוֹנִי כוּ'**. דְּדִלְמָא יֵשׁ לַהֲזִימָם אוֹ לְהַכְחִישָׁם:

מ **וּבְחוּצָה לָאָרֶץ**. יָלִיף לֵיהּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָא:

מא וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ הַסַּנְהֶדְרִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית כְּלוֹמַר בַּמִּקְדָּשׁ מַמָּשׁ. הָרַמְבַּ"ם. וְיָלְפִינַן לֵיהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה דַּף ח', שֶׁנֶּאֱמַר, וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא, מְלַמֵּד שֶׁהַמָּקוֹם גּוֹרֵם. וְאַף עַל גַּב דְּבָזֶקֶן מַמְרֵא כְּתִיב, אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְזָקֵן מַמְרֵא דְּהָא כְּבָר כְּתִיב וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם, תְּנֵהוּ עִנְיָן לְכָל דִּינֵי נְפָשׁוֹת לוֹמַר שֶׁהַמָּקוֹם גּוֹרֵם. נִרְאֶה לִי. וְעַיֵּן שָׁם בְּרַשׁ"י וְתוֹסָפוֹת:

מב **לִשְׁבְעִים כוּ**'. בַּגְּמָרָא אִבַּעְיָא לְהוּ אַחַת לִשְׁבְעִים שָׁנָה נִקְרֵאת חוֹבְלָנִית, אוֹ אוֹרְחָא הוּא, תֵּיקוּ:

מג שֶׁיֹּאמְרוּ בְּדַקְנוּהוּ לְאַחַר מִיתָתוֹ מִכָּל שְׁמֹנָה עֶשְׂרֵה טְרֵפוֹת. רַשׁ"י:

מד לָאו דְּחָיְשִׁינַן לְהָכִי, דְּהָא אָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, רֹב פְּעָמִים לֹא הָיָה נֶהֱרָג, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהוּא מַרְבֶּה בִּבְדִיקוֹת אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶחָד מֵהֶם אֶת חֲבֵרוֹ. תּוֹסָפוֹת:

מה וְאֵין עֵדִים מִסְתַּכְּלִין בְּכָךְ. רַשׁ"י. וְרַבָּנָן סַגֵּי לְהוּ מִשֶּׁיֵּרָאוּ מְנַאֲפִים שֶׁיִּנָּהֲגוּ עִנְיָן נָאוֹף שֶׁשּׁוֹכְבִין בְּקֵרוּב בָּשָׂר וְנוֹהֲגִין בְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ. וַעֲבוֹדָה זָרָה וְחִלּוּל שַׁבָּת לֹא שְׁכִיחֵי כָּל כָּךְ כְּמוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת. תּוֹסָפוֹת. וּרְאֵיָה מִפֶּרֶק ח' דְּסוֹטָה מִשְׁנָה ט', מִשֶּׁרַבּוּ הָרַצְחָנִים, מִשֶּׁרַבּוּ הַמְנָאֲפִים. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

מו **מַרְבִּין**. קָפֵיד טָפֵי עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים מֵעַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת לְפִי שֶׁהוּא רָע לַשָּׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת. וַהֲרֵי חֻמְרָא יְתֵרָא נוֹדַעַת לִרְצִיחָה, שֶׁהֵמִית שֶׁלֹּא בְּעֵדִים:

פרק ב

משנה א

א **וְנִפְלָה**. וְלֹא תָּנֵי נִפְסַק הַחֶבֶל. וְנִרְאֶה לִי דְּנִפְלָה פֵּרוּשׁ שֶׁנִּשְׁמַט מִיָּדוֹ. וּלְכָךְ לֹא רָצָה לוֹמַר וְנִפְסַק, דְּאִם כֵּן לֹא אָתְיָא כְּרַבִּי דְּאָמַר לְקַמָּן נִפְסַק אֵינוֹ גּוֹלֶה. תּוֹסָפוֹת:

ב **יוֹרֵד**. לֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי. לֹא זוֹ מְעַגֵּל דְּוַדַּאי יֵשׁ לְחַיְּבוֹ גָּלוּת, דִּלְמָא לֹא נִזְהַר, אֶלָּא אַף מְשַׁלְשֵׁל חֲבִית דְּשַׁפִּיר מִזְהַר שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר חֲבִיתוֹ, אִם נָפַל וְהָרַג חַיָּב. וְעוֹד דְּלֹא זוֹ אֶלָּא אַף יוֹרֵד בְּסֻלָּם דְּטָפֵי מִזְהַר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל, אִם הָרַג חַיָּב. תּוֹסָפוֹת:

ג וְהָרַמְבַּ"ם הִטְעִים הַטַּעַם יָפֶה, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ נְפִילָה מָצוּי בְּרֹב הָעִתִּים לְהַזִּיק, וְדָבָר קָרוֹב הוּא לִהְיוֹת, שֶׁהֲרֵי טֶבַע הַכָּבֵד לֵירֵד לְמַטָּה בִּמְהֵרָה, וְהוֹאִיל וְלֹא זָרַז עַצְמוֹ וְתִקֵּן מַעֲשָׂיו יָפֶה בְּשָׁעַת יְרִידָה יִגְלֶה. אֲבָל דֶּרֶךְ עֲלִיָּה אֵין זֶה הַדָּבָר הַקָּרוֹב לִהְיוֹת בְּרֹב הָעִתִּים, אֶלָּא כְּמוֹ פֶּלֶא הוּא וְהוּא כְּמוֹ אָנוּס:

ד כְּגוֹן הָרוֹצֶה לְהָרִים יָדוֹ בְּכֹחַ וְגַרְזֶן בְּיָדוֹ וּמַשְׁפִּיל תְּחִלָּה אֶת גּוּפוֹ וְשׁוֹחֶה לְפָנָיו כְּדֵי לְהָרִים בְּכֹחַ, וּבְהַשְׁפָּלָתוֹ הָרַג. דְּלֹא תֵּימָא הוֹאִיל וְצֹרֶךְ עֲלִיָּה הִיא פָּטוּר מִגְּלוּת דְּהָא כְּתִיב וַיַּפֵּל. רַשִׁ"י. וּכְשֶׁהָרַג בַּעֲלִיָּתוֹ לַאֲחוֹרָיו, פָּטוּר. וְהֵינוּ דִּתְנַן שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ יְרִידָתוֹ אֵינוֹ גּוֹלֶה:

ה עַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּטַעַם פְּלוּגְתָּתָן בַּקְּרָא עַל פִּי הַדִּקְדּוּק:

ו **מִן הָעֵץ כו'**. יָצָא קֵיסָם וְנִתַּז לְמֶרְחוֹק וְהָרַג. רַשִׁ"י:

ז כְּלוֹמַר וְרַבִּי סָבַר דְּהַאי לָאו כֹּחַ כֹּחוֹ הוּא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

ח כְּלוֹמַר וְזָרַק בָּהּ בַּיּוֹם. אֲבָל בְּאַשְׁפָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בָּהּ אַף בַּלַּיְלָה וְזָרַק בָּהּ בַּלַּיְלָה וּמִקְרֵי וְיִתֵּיב כו', אָנוּס הוּא, דְּלֵית לֵיהּ לְאַסּוֹקֵי אַדַּעְתֵּיהּ דְּמִקְרֵי וְיִתֵּיב כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת כְּלָל. תּוֹסָפוֹת:

ט **הַלָּז**. נִמְצָא בַּכָּתוּב מִי הָאִישׁ הַלָּזֶה (בְּרֵאשִׁית כד). וּבִירוּשַׁלְמִי (וְכֵן בַּבַּבְלִי. רַבֵּנוּ מֹשֶׁה זַכּוּתָא) גָּרַס הַלָּה:

י **וְלַמַּזִּיק**. אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי וְלַמַּזִּיק, דְּלֹא תֵּימָא שֶׁאִם יֵשׁ לַמַּזִּיק גַּם כֵּן רְשׁוּת לְכָנֵס דְּפָטוּר מִשּׁוּם דְּעַל הַנִּזָּק לְהַרְחִיק וְלִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִן הַנֶּזֶק כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לְהַלָּה גַּם כֵּן רְשׁוּת לִכָּנֵס:

יא **אֶת בְּנוֹ**. לְהַטּוֹתוֹ לְדֶרֶךְ אַחֶרֶת. רַשִׁ"י:

יב **וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין**. הַמַּלְקֶה אַרְבָּעִים לַחַיָּב מַלְקוֹת. וּלְשׁוֹן הָרַאֲבַ"ד, שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהוּא מַלְקֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁאָמְדוּהוּ. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב שֶׁהִכָּה אֶת הַנִּמְנָע לָבֹא לַדִּין וְהֵמִיתוֹ בִּשְׁגָגָה:

משנה ג

יג דְּמוּסָר נַמִּי כְּתִיב יַסֵּר בִּנְךָ וְיִנַּחֲךָ. וְאֻמָּנוּת הָא תְּנַן בְּסוֹף קִדּוּשִׁין לְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ כו':

יד שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט, לָכֶם לְמִקְלָט וְלֹא לַגֵּרִים. גְּמָרָא. וְהָא דְּנֶהֱרַג, מִשּׁוּם דְּקַיְּמָא לָן דְּבָנוֹ נֹחַ אֵין צָרִיךְ הַתְרָאָה, אֶלָּא אַזְהָרָתוֹ זוֹ הִיא מִיתָתוֹ. וּמְסַיֵּם הָרַמְבַּ"ם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג גּוֹלֶה. עַד כָּאן. וּמַתְנִיתִין הָכִי קָאָמַר, הַכֹּל כו', כְּלוֹמַר אִית בְּהוּ תַּרְתֵּי, שֶׁבֵּין הוּא הַהוֹרֵג אוֹ הַנֶּהֱרָג יֵשׁ כָּאן גָּלוּת, חוּץ מֵעַל יְדֵי גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאִם יִשְׂרָאֵל הָרַג גּוֹלֶה, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא הָרַג לְיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ גּוֹלֶה אֶלָּא נֶהֱרָג. כֵּן נִרְאֶה לִי. וְכֵן מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא שֶׁהַהוּא עַל יְדֵי, לָאו כְּגוֹנָא דְּאֵינָךְ הוּא. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

טו **אֶלָּא כו'**. וְעַל יָדוֹ מִיהָא גּוֹלֶה. דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר לה) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים. גְּמָרָא:

טז דְּמַשְׁמַע כָּאן לֹא רָאָה אֶבָל רוֹאֶה בְּמָקוֹם אַחֵר, פֵּרֵט לַסּוּמָא שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשׁוּם מָקוֹם. רַשְׁ"י:

יז לָאו דְּבִלֹּא רְאוֹת רִבּוּיָא הוּא. אֶלָּא הָכִי מְפָרְשִׁינַן בַּגְּמָרָא, בִּלֹּא רְאוֹת לְמַעֵט, בִּבְלִי דַּעַת לְמַעֵט, וְאֵין מִעוּט אַחַר מִעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יח **כְּמוּעָד**. כְּמַתְרֶה עָלָיו וְעוֹבֵר עַל הַתְרָאָה, דְּוַדַּאי לְדַעַת הֶרְגוֹ. רַשְׁ"י. וּבַגְּמָרָא, וְהָא לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ כוּ', וּמְשָׁנֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה הִיא דְּסָבִירָא לֵיהּ הַתְרָאָה לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד:

יט **יָכוֹל כּוּ**'. כֵּיצַד, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן יֵשׁ שׁוֹגֵא כּוּ'. נִפְסַק גּוֹלֶה, נִשְׁמַט אֵינוֹ גּוֹלֶה. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י נִפְסַק הַחֶבֶל דּוּמְיָא דְּנִשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִקַּתּוֹ הוּא, שֶׁנִּשְׁאַר הָאֶגֶד בְּיָדוֹ. וְנִשְׁמַט, דּוּמְיָא דְּמִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בְּיָדוֹ כְּלוּם:

משנה ד

כ דִּכְתִיב וַעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, וּכְתִיב כָּל הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר, הִקִּישָׁן הַכָּתוּב זוֹ לְזוֹ לִקְלֹט. הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא גְּמָרָא. לְתָרוֹצֵי דְּלֹא תְּנַן אֶלָּא שֵׁשׁ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב **לֹא הָיוּ כּוּ**'. וּמִפְּנֵי מָה הִבְדִּילָם מֹשֶׁה, אָמַר מִצְוָה שֶׁבָּאָה לְיָדֵי אֲקַיְּמֶנָּה. גְּמָרָא:

משנה ה

כג בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָיוּ שְׁנֵי דְּרָכִים מְפֻצָּלִים, אֶחָד פּוֹנֶה לְעִיר מִקְלָט, הָיָה עֵץ תְּקוּעַ בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ וְכָתוּב בּוֹ מִקְלָט. גְּמָרָא. מַאי קְרָא, תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ, עֲשֵׂה הֲכָנָה לַדֶּרֶךְ:

כד בַּגְּמָרָא. וְהֵיכָן דְּכָתַב הָרַמְבַּ"ם, כְּשֶׁמְּשִׁיבִין אוֹתוֹ מוֹסְרִים לוֹ כוּ' כְּדִתְנַן לְקַמָּן. וְלֹא מְפָרֵשׁ לַהּ דִּכְשֶׁמַּקְדִּימִין כוּ' כְּדִלְקַמָּן שֶׁמּוֹסְרִים לוֹ, מִשּׁוּם דְּאִי בְּתִחִלַּת הַנִּיסָה הָאֵיךְ יוּכְלוּ לְהַחְלִיט וְלוֹמַר בְּשִׁגְגָה, דִּלְמָא לֹא הִיא:

כה וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וּלְדִבְרֵיהֶם לֹא גָּרְסִינַן אַף. וְכֵן הוּא בַּבְּרַיְתָא. וְתוּ הָתָם, אָמְרוּ לוֹ הַרְבֵּה שְׁלִיחוּת עוֹשֶׂה, פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י דְּבָרִים שֶׁאֵינָם נַעֲשִׂים עַל יְדֵי אָדָם נַעֲשִׂים וּמִתְקַבְּלִים עַל יְדֵי הַרְבֵּה שְׁלוּחִים:

משנה ו

כו **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר**. הָכָא נִרְאֶה לִי דִּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן פְּלֶגְתָּא, שֶׁרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ מְחַבֵּר הַמִּשְׁנָיוֹת רוֹמֵז בָּזֶה שֶׁהוּא עַצְמוֹ חוֹלֵק עָלָיו בָּזֶה, וְכִדְאִיתָא בַּבְּרַיְתָא, רַבִּי אוֹמֵר מֵעַצְמָן הֵן גּוֹלִין כְּסָבוּרִין הֵן אֶחָד מֵזִיד וְאֶחָד שׁוֹגֵג קוֹלְטוֹת, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין כוּ' בְּמֵזִיד אֵינָן קוֹלְטוֹת:

כז **בַּתְּחִלָּה**. תְּחִלַּת מִשְׁפָּטָן שֶׁל רוֹצְחִים וְעִקָּרוֹ, זֶהוּ, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד כּוּ'. וְיֵלֵיף טַעֲמָא מִקְּרָא וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שׂוֹנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס כּוּ', מַשְׁמַע אִם הֻרְגוּ בְּכַוָּנָה יָנוּס. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ וְשָׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְגוֹ'. רַשִׁ"י:

כח **הֲרָגוּהוּ**. פְּטָרוּהוּ. בַּבְּרַיְתָא מֵבִיא קְרָאֵי עֲלֵיהוּ:

כט וּכְשֶׁנִּתְרַפֵּא כֹּהֵן חוֹזֵר לַעֲבוֹדָתוֹ, וְעֵבֶר זֶה מִמְּשִׁיחָתוֹ. רַשִׁ"י:

ל אֶלָּא חַד מֵהָנָךְ הוּא. גְּמָרָא:

לא דְּאִי לָאו הָכִי, מַאי אִכְפַּת בְּקִלְלָתָם, וְהָכְתִיב כַּצִּפּוֹר לָנוּד כַּדְּרוֹר לָעוּף כֵּן קְלָלַת חִנָּם לוֹא תָבֹא. גְּמָרָא:

לב וְתֵימַהּ מַאי סְבָרָא הִיא זוֹ לוֹמַר כֵּן לְקַלָּא כּוּ'. וּבַגְּמָרָא אָמְרִינַן בְּטַעֲמָא דְּאֵינוֹ גּוֹלֶה, דְּמִיתַת כֹּהֵן מְכַפֶּרֶת. וּפֵרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת, שֶׁהֲרֵי אִלּוּ גָּלָה יוֹם אֶחָד וּמֵת כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא חוֹזֵר, וְאִלּוּ לֹא מֵת אֲפִלּוּ שָׁהָה כְּמָה שָׁנִים אֵינוֹ חוֹזֵר, שְׁמַע מִנַּהּ דְּמִיתַת כֹּהֵן מְכַפֶּרֶת מִגְּלוּת. עַד כָּאן. וְהָוֵי קַל וָחֹמֶר, וּמָה מִי שֶׁגָּלָה כְּבָר יֵצֵא עַכְשָׁיו, מִי שֶׁלֹּא גָלָה אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִגְלֶה:

לג **שֶׁל שֵׁנִי**. בַּגְּמָרָא יֵלֵיף לֵיהּ מִקְּרָא. וְטַעֲמָא, דַּהֲוָה לֵיהּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁיְּגַמֵּר דִּינוֹ לִזְכוּת. רַשִׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ז

לד **וְהַהוֹרֵג כּוּ'**. וּבְתַרְוַיְהוּ לֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר. הָרַמְבַּ"ם:

לה **לְעוֹלָם**. עַד מוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל. וְאִם יָצָא הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה, כְּדִתְנַן בְּסָמוּךְ. הָרַמְבַּ"ם:

לו **קוֹלֵט**. יֵלֵיף לַהּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָא:

לז **מִצְוָה**. דִּכְתִיב וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם, וְלֹא כְתִיב אִם רָצַח. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר רְשׁוּת כּוּ', מִי כְתִיב יִרְצַח. גְּמָרָא:

לח מְפֹרָשׁ טַעֲמָא בַּגְּמָרָא, שֶׁלֹּא יְהֵא סוֹפוֹ חָמוּר מִתְּחִלָּתוֹ, מַה תְּחִלָּתוֹ בְּמֵזִיד נֶהֱרָג בְּשׁוֹגֵג גּוֹלֶה, אַף סוֹפוֹ בְּמֵזִיד נֶהֱרָג בְּשׁוֹגֵג גּוֹלֶה:

לט **בְּאוֹתָהּ הָעִיר**. רוֹצֵחַ שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט וְחָזַר וְהָרַג בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּשׁוֹגֵג, גּוֹלֶה מִשְׁכּוּנָה לִשְׁכוּנָה בְּתוֹךְ הָעִיר, כִּי מִן הָעִיר אֵינוֹ רַשַׁאי לָצֵאת מִפְּנֵי רְצִיחָה רִאשׁוֹנָה. רַשִׁ"י. וּבַגְּמָרָא יָלְפִינַן לֵיהּ מִקְּרָא:

מ **וּבֶן לֵוִי**. שֶׁהוּא מְיוּשָׁבֵי הָעִיר וְלֹא גָלָה לְשָׁם וְרַשַׁאי לָצֵאת מִן הָעִיר. רַשִׁ"י:

משנה ח

מא **כַּיּוֹצֵא בּוֹ**. וְנִרְאֶה לִי דִּסְרִיךְ בְּלִישְׁנָא דְּפֶרֶק ו' דִּשְׁבִיעִית:

מב **דָּבָר**. כְּלוֹמַר דִּבּוּר בְּעָלְמָא:

מג **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**. בַּגְּמָרָא פְּלִיגֵי בִּדְרָשֵׁי דִּקְרָאֵי. וְכֵן בִּפְלֻגְתָּא דְּבָסָמוּךְ:

מד **לַשְׁרָרָה**. אִם הָיָה נָשִׂיא אוֹ רֹאשׁ בֵּית אָב, חוֹזֵר לְגַדֻּלָּתוֹ כְּשֶׁיְּשׁוּב לְעִירוֹ בְּמִיתַת כֹּהֵן גָּדוֹל. רַשְׁ"י:

מה דְּקַיְמָא לָן כָּל שְׁרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל הַזּוֹכֶה לָהּ זוֹכֶה לְעַצְמוֹ וּלְזַרְעוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מו תֵּימַהּ, דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְהָרַמְבַּ"ם פָּסַק בִּשְׁנֵיהֶם כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ג

משנה א

א פֵּרוּשׁ אִם הִתְרוּ בָהֶן מִשּׁוּם מַלְקוּת. שֶׁאִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה מוֹחֲלִין לָהֶם. אֲבָל חַיְבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין אֵינָן בִּכְלַל מַלְקוּת אַרְבָּעִים, שֶׁאִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה מוֹחֲלִין לָהֶם אֶת הַמִּיתָה, וּכְתִיב כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ, מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעִיּוֹת. אֲבָל חַיְבֵי כָּרֵתוֹת כֵּיוָן דְּאִי עֲבִיד תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לוֹ, הִלְכָךְ לָקוּ. וְאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא מִיהַת לֹא עֲבִיד תְּשׁוּבָה וְאַכַּתִּי עֹנֶשׁ כָּרֵת עָלָיו, לֹא פְּסִיקָא מִלְּתָא לְכָרֵת הוֹאִיל וְהוּא תָּלוּי בִּתְשׁוּבָה. גְּמָרָא:

ב זוֹ הִיא שִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת שֶׁכָּתַבְתִּי בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (אוֹת כד). וְהָא דְּלָא תָּנֵי לָאו דְּבָנְיוּתָן מִלֹּא תִקַּח, דְּתָנָא וְשִׁיֵּר. וּלְשִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם, תָּנֵי נְתִינָה אַגַּב גְּרָרָא דְּמַמְזֵרֶת. כֵּן כָּתַב הַמַּגִּיד. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג רַשְׁ"י. וּמַשְׁמַע דְּבַחֲלוּצָה לְחוֹדָא אִיכָּא מַלְקוּת מִדְּאוֹרַיְתָא. וּכְבָר כָּתַבְתִּי בְּפֶרֶק ט' דִּיבָמוֹת דַּחֲלוּצָה לֹא מִתַּסְרָא כְּלָל מִדְּאוֹרַיְתָא:

משנה ב

ד **הַטָּמֵא כוּ'**. כֻּלְּהוּ לְאַוֵּי דְּמַתְנִיתִין מַיְתֵי לְהוּ קְרָאֵי לְאַזְהָרָתָן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה **וְהַמְפַטֵּם**. מַעֲשֶׂה רוֹקֵחַ, תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי מְפַטֵּם. אִישׁ בָּרִיא, גְּבַר פָּטִים. עָרוּךְ:

ו הָכִי יָלְפִינַן בַּגְּמָרָא מִדִּכְתִיב וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ, מֵאוֹתוֹ שֶׁל מִשָּׁה. וְעוֹד תַּנְיָא הָתָם שֶׁמַּעוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה שֶׁמֶן אַחֵר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכֵּלוֹ קַיָּם לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:

ז **שְׁקָצִים**. נִרְאֶה לִי דְּבִשְׁקָצִים נִכְלָל דָּג טָמֵא וְכֵן שֶׁרֶץ הַמַּיִם, וְהוּא הַבְּרִיּוֹת שֶׁבַּמַּיִם שֶׁלֹּא בְצוּרַת דָּג טָהוֹר וְלֹא דָּג טָמֵא, כְּגוֹן כֶּלֶב הַמַּיִם וְהַצְּפַרְדְּעִים. וְעוֹף טָמֵא וְשֶׁרֶץ הָעוֹף, וְהַיְנוּ כְּגוֹן זְבוּב אוֹ יַתּוּשׁ אוֹ דְּבוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְשֶׁרֶץ הָאָרֶץ, הַיְנוּ כְּגוֹן הַחֹלֶד וְהַצָּב נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְחֲפָשִׁים וְנָדֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כּוּ' דִּבְכֻלָּן נֶאֱמַר בָּהֶן שֶׁקֶץ, דּוֹק בַּפָּסוּק. וְיִתְכֵּן

שֶׁהַחֻכָּמִים כּוֹלְלִים גַּם כֵּן בִּלְשׁוֹן שְׁקָצִים בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כֵּן בִּלְשׁוֹן תּוֹרָה, דִּלְשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד. וְגַם בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים לָאו כְּלָלָא הוּא כוּ׳:

ח **וּרְמָשִׂים**. וְהֵן הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בָּאֲשָׁפָה וּבְגוּפֵי הַנְּבֵלוֹת כְּגוֹן רִמָּה וְתוֹלַעָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵינָם נִבְרָאִים מִזָּכָר וּנְקֵבָה אֶלָּא מִן הַגְּלָלִים שֶׁהִסְרִיחוּ וְכַיּוֹצֵא, וּבְכָלַל זֶה הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בָּעוֹפוֹת וּבְמַאֲכָלָם, אִם פָּרְשׁוּ וְיָצְאוּ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ לְתוֹךְ הָאֹכֶל, שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל הַשֶּׁרֶץ:

ט וּבְתִרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּתִיב, בְּסוֹף פָּרָשַׁת קֹרַח:

י שֶׁאֵינוֹ חַיָּב מַלְקוֹת עַד שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ בִּירוּשָׁלַיִם. דְּאָמַר רַחֲמָנָא בִּבְכוֹר שֶׁנִּפַּל בּוֹ מוּם, בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ, וְאָמְרוּ בְּכָאן לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ, וּבָאָה הַקַּבָּלָה גַּם כֵּן בָּזֶה [הַתּוֹסֶפְתָּא] לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּירוּשָׁלַיִם כְּבִשְׁעָרֶיךָ, כְּלוֹמַר לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר בְּטֻמְאָה בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁתֹּאכַל בְּכוֹר בְּטֻמְאָה בִּשְׁעָרֶיךָ. הָרַמְבַּ"ם:

יא וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וְתֵימַהּ, דְּמַאי אַזְהָרָה שַׁיָּךְ בְּמַה שֶּׁהוּא עָצְמוֹ אוֹמֵר וּמְתֻוָּדֶה שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵּן, וְדִלְמָא לֹא הֻזְהַר עָלָיו בְּלָאו אֶלָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה וְהָוֵי עֲשֵׂה. וּבְגֶמָרָא, וְהֵיכָן מֻזְהָר עַל אֲכִילָה, לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר בִּבְכוֹר בַּעַל מוּם כוּ׳. וְקָאָמַר רַחֲמָנָא הַאי טָמֵא דְּשָׁרֵי לָךְ גַּבֵּי בְכוֹר, הָכָא לֹא תֵּיכוֹל:

יב וְהַתּוֹסָפוֹת הִקְשׁוּ עַל זֶה מִגִּיד הַנָּשֶׁה. וּמַסְקֵי דְּרַבָּנָן לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמְרֵי, לְדִידָן כָּל דְּפָרֵישׁ הַכָּתוּב לֹא תֹאכַל גִּיד לֹא תֹאכַל עוֹף טָמֵא, כְּאִלּוּ פֵּרֵשׁ בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמִים, אֲבָל בְּטֶבֶל לֹא כָּתַב חִטָּה. אֶלָּא לְדִידָךְ דְּחִשַּׁבְתְּ חִטָּה בְּרִיָּה אַלְמָא לֵית לָךְ טַעֲמָא דְּמִפָּרֵשׁ, מִכָּל מָקוֹם לֹא דָּמֵי לִנְמָלָה דְּאִיכָּא נְשָׁמָה:

משנה ה

יג כְּדִילְפִינַן מִדִּכְתִיב קָרְחָה יִתֵּרָה, דַּהֲוָה מָצֵי לְמִכְתַּב לֹא יִקָּרְחוּ בְּרֹאשָׁם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יד וְדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ב׳ וְהָאוֹכֵל חֵלֶב, טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּאוֹכֵל חַיָּב כָּרֵת, וּתְנִינְהוּ לְחַיָּבֵי כְּרֵתוֹת מִטַּעַם שֶׁכָּתַב הָרַ"ב בְּרֵישׁ פִּרְקִין:

טו אֲחוֹרֵי אָזְנוֹ אֵין שֵׂעָר כְּלוּם, וְכָךְ בְּמִצְחוֹ אֵין שֵׂעָר כְּלוּם, אֲבָל בִּצְדָדָיו שֶׁבָּאֶמְצַע יֵשׁ שֵׂעָר, וְאִם הוּא מַשְׁוֶה וְנוֹטֵל כָּל הַשֵּׂעָר שֶׁבִּצְדָדָיו לְמִדַּת אֲחוֹרֵי אָזְנָיו וּפַדַּחְתּוֹ זֶהוּ מַקִּיף פְּאַת רֹאשׁ. לְשׁוֹן רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי נָתָן תַּלְמִיד רַשׁ"י זַ"ל:

טז **אַחַת**. הָכָא לְאוֹ דַּוְקָא נָקַט שְׁרִיטָה אַחַת, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְפַלּוּגֵי לְקַמֵּיהּ בֵּין שְׁרִיטָה אַחַת לִשְׁתֵּי שְׁרִיטוֹת, נָקִיט לֵיהּ נַמִּי הָכָא. וְכִמְדֻמֶּה דְּלֹא גָּרְסִינַן לֵיהּ. רִיבָ"ן הַנִּזְכָּר לְעֵיל:

יז דְּמָצֵי לְמִכְתַּב לְנֶפֶשׁ לֹא תִשְׁרְטוּ. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא מֵרִבּוּיָא דְּוָי"ו. רִיבָ"ן. וְמִדְּרַבִּינַן מִלְּנֶפֶשׁ לְחַיֵּב עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ, נִרְאֶה לִי מִדְּלֹא כְּתִיב לָמֵת כְּדִכְתִיב גַּבֵּי קָרְחָה, וּכְתִיב לְנֶפֶשׁ, אַף עַל גַּב דְּעִנְיָנוֹ לְנֶפֶשׁ הַמֵּת, אֶלָּא מִשּׁוּם הָכִי אַפְקֵיהּ בִּלְשׁוֹן נֶפֶשׁ, לְחַיְּבוֹ עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ אֲפִלּוּ לֹא שָׁרַט עַל כֵּלָן אֶלָּא שְׂרִיטָה אַחַת:

יח **שְׂתֵּיִם**. דִּשְׂתֵּי פֵּאוֹת יֵשׁ לוֹ לָרֹאשׁ, שֶׁהָרֹאשׁ בִּשְׂתֵּי חֲתִיכוֹת, מְקוֹם שֵׂעָר חֲתִיכָה אַחַת, וּמְקוֹם הַפָּנִים וְהַזָּקָן חֲתִיכָה אַחַת, וּמִתְחַבְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ בְּצַד הָאָזֶן מִלְּפָנָיו מָקוֹם שֶׁלּוֹעֲזִין טנפל"א (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז שלא"ף), וְשָׁם נִקְרָא פֵּאָה, שֶׁשָּׁם סוֹף הָרֹאשׁ מְקוֹם חִבּוּר הַפְּרָקִים. וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂתֵּי פֵּאוֹת, צַדְעָה מִכָּאן וְצַדְעָה מִכָּאן, וְחַיָּב עֲלֵיהֶן שְׂתַּיִם אֲפִלּוּ נָטַלָן בְּבַת אַחַת בְּשְׂתֵּי יָדָיו. וְאַף עַל גַּב דְּחַד הַתְרָאָה קָא מַתְרֵה לֵיהּ, אַל תַּקִּיף, דְּזִיל הָכָא הָאִיכָּא פֵּאָה וְזִיל הָכָא פֵּאָה אִיכָּא. רִיבָ"ן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יט כְּדֵי לְהַסְבִּיר הָעִנְיָן יָפֶה הֶעְתִּיק שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת, וּשְׁנֵיהֶם לְדָבָר אֶחָד נִתְכַּוְּנוּ. הַלָּשׁוֹן הָרִאשׁוֹן עַד הֲרֵי חָמֵשׁ, הוּא מִדִּבְרֵי הָרַ"ן בְּשֵׁם רַשְׁ"י זַ"ל. וְהַלָּשׁוֹן דְּמִלְּחִי הָעֶלְיוֹן עַד וְסוֹף הַזָּקָן, הוּא מֵהָרַמְבַּ"ם. וְסַנְטֵר פֵּרֵשׁ הַתִּשְׁבִּי בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז קי"ן:

כ אֲבָל בְּמִסְפָּרִים מֻתָּר, דְּלֵית בְּהוּ הַשְׁחָתָה, שֶׁהֲרֵי נִכָּר שָׁם הַשֵּׂעָר. הָרַ"ן:

כא וּבְרֵישׁ פֶּרֶק י"ב דְּשַׁבָּת פֵּרֵשׁ דְּמַעֲצָד הוּא קוֹפִיץ קָטָן. וְזֶהוּ לֹא יִתֵּכֶן לְפָרֵשׁ בְּכָאן. וְעַיֵּן בְּפֶרֶק י"ג דְּכֵלִים מִשְׁנָה ד' כוּ'. וְהָרַ"ן פֵּרֵשׁ, רְהִיטְנִי הוּא דֶּגְמַת הַמְּלַקֵּט. וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא רָץ בְּגִלּוּחוֹ וְקַל, נִקְרָא כָּךְ, כְּדִמְתַרְגֵּם וַיָּרָץ וּרְהַט:

כב **חַיָּב**. דְּהָנֵי נַמֵּי עוֹשִׂין הַשְׁחָתָה וְדֶרֶךְ לְגַלַּח בָּהֶן וַעֲבִיד בְּהוּ הַשְׁחָתָה וְגִלּוּחַ. וְתַנָּא קַמָּא סְבִירָא לֵיהּ אַף עַל גַּב דְּמַשְׁחִיתִים אֵין דֶּרֶךְ לְגַלַּח בָּהֶן. גְּמָרָא:

משנה ו

כג **שָׁם כו'**. כְּלוֹמַר, עַל אוֹתָהּ שְׂרִיטָה יִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם. הָרַ"ן. וּקְרִיאַת מִלַּת שָׁם, בְּקָמָץ:

משנה ז

כד כְּדַאֲשְׁכַּחַן בְּהַתְרָאַת מִיתַת בֵּית דִּין כו' שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּעֲבֹר וְיַעֲשֶׂה תֵּכֶף לַהַתְרָאָה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר, אֲבָל אַחַר תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר צָרִיךְ הַתְרָאָה אַחֶרֶת כוּ'. וְהַצָּרִךְ הָרַ"ב לְפָרֵשׁ זֶה בְּכָאן שֶׁלֹּא נִטְעֶה בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה דְּאַחַת מִיהָא מַחַיֵּב עַל אֵיזֶה שֶׁתִּהְיֶה בְּכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם, קָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא מְחַיֵּב אֶלָּא אוֹתָהּ שֶׁהִיא תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר. וּמַתְנִיתִין הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דַּאֲפִלּוּ שָׁתָה כָּל הַיּוֹם בְּלֹא הֶפְסֵק אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אֲבָל הַתְחָלַת הַשְׁתִיָּה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר בָּעֵינַן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ח

כה **עַל כָּל אַחַת**. כְּשֶׁפֵּרֵשׁ וְחָזַר וְנָגַע אוֹ נָשָׂא וְהֶאֱהִיל. וְאֵיכָא מַאן דְּאָמַר אֲפִלּוּ כְּשֶׁפֵּרֵשׁ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּטֻמְאַת וּבִיאַת אוֹהֶל שֶׁהֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כו **בִּכְלָאַיִם**. אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְלֹא נָזִיר. רִיבָ"ן:

כז פֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן נַמִּי אִיתָא בַּגְּמָרָא עִיּוֹלֵי וְאַפּוֹקֵי. אֶלָּא מִשּׁוּם דְּפֵרוּשׁ הָרִאשׁוֹן קָרוֹב יוֹתֵר לְמַשְׁמָעוּת הַמִּשְׁנָה, כְּתָבוֹ בְּסָתָם, וַהֲדַר קָאָמַר דְּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ יוֹתֵר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ט

כח **יֵשׁ כוּ'**. בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ טוּבָא דְּמָצֵי לְמִחְשְׁבִינְהוּ נַמִּי, וְאִפְרִיךְ דְּלֹא מְשָׁנֵי מִידֵי, וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּתָנָא וְשִׁיֵּר. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם, אֵין בְּכָל אֵלּוּ אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר. אֲבָל הֵם אִסּוּרִים הָרְבֵּה נִכְפְּלוּ בִּזְמַן אֶחָד, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מִן הַנִּמְנָע שֶׁיִּצְטָרְפוּ אֶל אֵלּוּ הַלָּאוִין זוּלָתָן הָרְבֵּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן בְּעַצְמוֹ:

כט וְלָמַדְנוּ עַל כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁהֵם אֲסוּרִים בַּעֲבוֹדָה. הָרַמְבַּ"ם. וְתֵימַהּ כוּ' דְּתֵיפּוֹק לֵיהּ בְּשׁוֹר נַמִּי מִשּׁוּם מְעִילָה כְּגוֹן שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים כוּ'. וּלְכָךְ מַסְקֵי הַתּוֹסְפוֹת כְּפֵרוּשׁ הָרַמְבַּ"ם. וְלֹא חָשֵׁיב נַמִּי מְעִילָה, מִשּׁוּם דְּלֹא לָקֵי בֵּיהּ עַד שֶׁיַּחֲרֹשׁ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה, וְלֹא קָחָשֵׁיב אֶלָּא הָנָךְ דְּלָקֵי אַחֲרִישָׁה כָּל שֶׁהוּא:

ל וּמֻקְדָּשִׁין מַתְנִיתִין לָאו דַּוְקָא דִּשְׁנֵיהֶם מֻקְדָּשִׁין. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לא וְחוֹרֵשׁ תּוֹלָדָה דְּזוֹרֵעַ, כְּגוֹן חוֹרֵשׁ לְכַסּוֹת הַזְּרִיעָה. רַשְׁ"י:

לב **וְיוֹם טוֹב**. וְשַׁבָּת לֹא תָּנָא, מִשּׁוּם דְּלָאו שֶׁנִּתָּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין הוּא, דְּאֵין לוֹקִין עָלָיו. רַשְׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לג וּלְשׁוֹן הָרִיבָ"ן, אַף נָזִיר. נָזִיר וְכֹהֵן קָאָמַר, וְלֹא דַּיֵּיק:

משנה י

לד **סָמוּךְ**. הָרַמְבַּ"ם יָהֵיב טַעֲמָא, שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה יַכֶּנּוּ בְּמִסְפָּר, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יַכֶּנּוּ בְּלֹא שִׁעוּר אֶלָּא בְּמִנְיַן מִשְׁעָר כְּפִי כֹּחַ שֶׁיּוּכַל לִסְבֹּל, וּמַה שֶּׁאָמְרָה אַרְבָּעִים, הוּא שֶׁאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים אֲפִלּוּ הָיָה חָזָק וּבָרִיא כְּשִׁמְשׁוֹן, וּלְפִיכָךְ אֵין מְשַׁעֲרִין לְהַכּוֹת יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים וָתֵשַׁע. שֶׁאִם יֶאֱרַע שֶׁהוֹסִיף וְהִכָּה עוֹד אַחַת, נִמְצָא שֶׁלֹּא הִכָּהוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים הָרְאוּיוֹת לוֹ, וְלֹא עָבַר עַל פֶּן יוֹסִיף:

לה **כְּתַפָּיו**. דִּכְתִיב (זְכַרְיָה יג) מָה הַמַּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ וְאָמַר אֲשֶׁר הֻכֵּיתִי בֵּית מְאַהֲבָי. וְרַבָּנָן הַהוּא בְּתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן הוּא דִּכְתִיב. גְּמָרָא:

משנה יא

לו **שְׁמֹנָה עָשְׂרֵה**. כְּלוֹמַר שֶׁאָמְדוּהוּ לְקַבֵּל חֲצִי אַרְבָּעִים שֶׁהוּא עֶשְׂרִים, אֵין אוֹמְרִים יִלָּקֶה עֶשְׂרִים וְאַחַת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יְכוֹלִין לְהִשְׁתַּלֵּשׁ, אֶלָּא יִלָּקֶה שְׁמֹנָה עָשְׂרֵה. הָרַמְבַּ"ם:

לז גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ הָרִיבָ"ן, דַּחֲשׁוּבִין אוֹתָן שְׁלֹשׁ אִמָּד לַלָּאו הָאַחֵר. אֲבָל אָמְדוּהוּ אַרְבָּעִים וְאַחַת, שֶׁלֹּא הוֹסִיפוּ אֶלָּא שְׁתַּיִם, לוֹקֶה וּמִתְרַפֵּא כוּ', דְּמַכּוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְהִשְׁתַּלֵּשׁ לֹא מַלְקִין לֵיהּ:

משנה יב

לח וְזֶה לְשׁוֹן הָרִיבָ"ן, נָעוּץ בַּקַּרְקַע וְגָבוֹהַּ כְּנֶגֶד שְׁתֵּי אַמּוֹת אוֹ אַמָּה וָחֵצִי, וְהוּא כָּפוּף וּמַטֶּה עַל אוֹתוֹ הָעַמּוּד כְּאָדָם הַסּוֹמֵךְ עַל בְּרִיחַ דֶּלֶת וְתוֹלֶה יָדָיו לְמַטָּה וְכוֹפְתִין לוֹ יָדָיו בְּצִדֵּי הָעַמּוּד:

לט **מְגַלֶּה כוּ'**. שֶׁאֵינוֹ מַכֵּהוּ עַל כְּסוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִכָּהוּ, וְלֹא לְכָסוּתוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

מ וְאֵינוֹ בְּמַשְׁמַע לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה. וְזֶה לְשׁוֹן הָרִיבָ"ן, כְּפוּלָה אַחַת לִשְׁתַּיִם, וְעוֹד רְצוּעָה אַחֶרֶת כְּפוּלָה לִשְׁתַּיִם, הֲרֵינוּ שְׁתֵּי רְצוּעוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וּבַגְּמָרָא יָלִיף לֵיהּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מא וְזֶה לְשׁוֹן הָרִיבָ"ן, כֵּן דֶּרֶךְ תְּפִירָה שֶׁל רְצוּעָה, תּוֹחֵב רֹאשׁ רְצוּעָה בַּנֶּקֶב כְּנֶגֶד מַטָּה, וְחוֹזֵר וְתוֹחֵב בְּנֶקֶב אַחֵר דֶּרֶךְ מַעְלָה, וְנִרְאֶה כְּמַעֲלָה וּמוֹרִיד:

משנה יג

מב וּלְשׁוֹן הָרִיבָ"ן, מַקֵּל שֶׁתְּלוּיָה בָּהּ:

משנה יד

מג **וַהַקוֹרֵא כוּ'**. הָא פְּשִׁיטָא לָן דְּבָעֵי קְרִיָּה כִּדְאָמְרִינַן בְּקֹרֶת תִּהְיֶה, בִּקְרִיאָה תֶּהֱא. וּלְהָכִי קָתָנֵי הָכָא וְהַקוֹרֵא. רִיבָ"ן:

מד לְשׁוֹן הַבְּרַיְתָא, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר הַכֵּהוּ. וּמְסַיֵּם הָרַמְבַּ"ם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁמַּכֶּה, עַל פִּיו הוּא מַכֶּה:

מה וּתְנַן בְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ב', יָצָא הָאָב כוּ' וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. רִיבָ"ן:

מו דְּאִי לֹא טָעָה אֶלָּא שֶׁהִכָּהוּ בְּמֵזִיד, אֵין מֵזִיד גּוֹלֶה. וּרְצוּעָה אַחַת דְּתָנַן הוּא כְּנוּי לְהַלָּקָאָה, וּכְלוֹמַר, שֶׁהִלְקָהוּ עוֹד אַחַת. וְלֹא שֶׁהוֹסִיף רְצוּעָה עַל הָאַרְבַּע רְצוּעוֹת:

משנה טו

מז **דִּבְרֵי כוּ'**. אַף עַל פִּי שֶׁבַּמִּשְׁנָה אֵין מַחֲלֹקֶת, הָא אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא חֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵרָיו עַל רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מח כְּמוֹ שֶׁאִיתָא פֶּרֶק קַמָּא מִשְׁנָה ז' דִּבְמִדַּת פֶּרַעֲנוּת כוּ' וּבְמִדָּה טוֹבָה כְּתִיב וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים, וּמְתַרְגְּמִינַן לְאַלְפֵי דָרֵי, אַרְבָּעָה דוֹרוֹת כְּנֶגֶד אַלְפַּיִם דּוֹרוֹת הַיְנוּ אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת. מְעוּט לַאֲלָפִים אֵינוֹ פָּחוֹת מִשְּׁנֵי אֲלָפִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם כִּפְשׁוּטוֹ דְּמַשְׁמַע אֲלָפִים עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת:

מט **שָׂכָר**. שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם כִּי תַּעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. הָרַמְבַּ"ם: